

mücerred fî esmâ'i ricâli Süneni İbn Mâce'yi kaleme almıştır (Riyad 1409/1988).

es-Sünen üzerinde daha farklı çalışmalar da yapılmıştır. Tabip filozof Abdülatîf el-Bağdâdî'nin eserin muhtelif kitaplarından derlediği ve öğrencisi Muhammed b. Yûsuf el-Birzâlî'ye okutup şerhettiği, onun da yeniden düzenlediği *Kitâbü'l-Erba'în eţ-ţibbiyye el-müstahre min Süneni İbn Mâce* ve *şerhuhâ* adlı çalışması bunlardan biridir (nşr. Abdullah Kennûn, *Mecelletü Ma'hedi'l-mahtûâtü'l-'Arabiyye*, XVIII [1392/1972], s. 81-158; nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût, Beyrut 1405/1985). Muhammed Abdürreşîd en-Nu'mânî, *Sünen-i İbn Mâce'ye mukaddime mahiyetinde Mâ temessü ileyhî'l-ḥâce li-men yuâli'u Süne-ne İbn Mâce* adlı bir eser yazmış, bunu Abdullah İbrâhim el-Ensârî, Muhammed Hüseyin ed-Dihlevî'nin *Ref'u'l-iltibâs 'alâ ba'zî'n-nâs'* ile birlikte yayımlamış (Devha 1404), eser ayrıca Abdülfettâh Ebû Gudde tarafından *el-İmâm İbn Mâce ve kitâbühü es-Sünen* adıyla neşredilmiştir (Beyrut 1419). Nâsirüddin el-Elbânî, *Şaḥîhu Süneni İbn Mâce* (I-II, Beyrut 1406/1986; I-II, Riyad 1408/1988) ve *Zâ'ifü Süneni İbn Mâce* (Beyrut 1409/1988; Riyad 1408; 1417/1997) adıyla iki eser kaleme almıştır. Elbânî *es-Sünen*'deki hadislerden 3503'ünü sahih, 948'ini zayıf, otuz dokuzunu mevzû olarak değerlendirmiştir. Zühre Şâviş bu çalışmanın bir fihristini yayımlamıştır (*Fehârisü Şaḥîhi ve Zâ'ifi Süneni İbn Mâce*, Beyrut 1408). Robson'un "The Transmision of Ibn Maga's-'Sunan'" adlı makalesini (*JSS*, III [1958], s. 129-141) Musa Erkaya Türkçe'ye çevirmiştir (*Dini Araştırmalar*, VIII/23 [2005], s. 287-298).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Mâce, *es-Sünen* (nşr. M. Fuâd Abdülbâkî), Kahire 1373/1953, neşredenin girişi, II, 1519-1520; a.e. (nşr. M. Mustafa el-A'zamî), Riyad 1403/1983, neşredenin girişi, I, 15-16; Zehebî, *Tezkiretü'l-ḥuffâz*, II, 636; III, 1132; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, XIII, 278-280; İbn Hacer, *Tehzîbü'l-Tehzîb*, IX, 531-532; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1004; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 82; *İzâhu'l-meknûn*, II, 28; Sezgin, *GAS* (Ar.), I, 287-288; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), IV, 33; Sa'dî el-Hâşimî, *Ebü Zü'fa er-Râzi ve cühûdühü fi's-sünneti'n-nebeviyye*, Medine 1409/1989, III, 1010-1020; M. Abdürreşîd en-Nu'mânî, *el-İmâm İbn Mâce ve kitâbühü es-Sünen* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1419, s. 177-180, 192-222; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 404-405; Osman Güner, "İbn Mâce'nin Süneni ve Kütüb-i Sitte'deki yeri", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 9, Samsun 1996, s. 191-207; İsmail L. Çakan, "Büsrî, Ahmed b. Ebû Bekir", *DİA*, VI, 468; M. Yaşar Kandemir, "Moğultay b. Kılıç", a.e., XXX, 230.

M. YAŞAR KANDEMİR

es-SÜNEN

(السنن)

Ebü Dâvûd es-Sicistânî'nin

(ö. 275/889)

Kütüb-i Sitte'ye dahil olan eseri.

Ebü Dâvûd, rivayete göre hayatı boyunca yazdığı 500.000 hadis arasından senesinde kopukluk bulunmayan ve râvilerinin zayıflığı hakkında görüş birliğine varılmayan ahkâma dair 4800'ünü seçerek eserini meydana getirmiş ve hocası Ahmed b. Hanbel'e sunarak onun takdирini kazanmıştır (Hatîb, IX, 56). Müellif, eserine kaydettiği hadislerin sahih olmasına dikkat etmekle birlikte sahih hadis bulamadığı konularda Hz. Peygamber'e aidiyeti muhtemel olan zayıf hadis almakta sakınca görmemiş ve bu tür rivayetleri fakihlerin kıyasına tercih etmiştir. Kendisinden *es-Sünen*'in mahiyetini öğrenmek isteyen Mekkeliler'e yazdığı ve *Risâle ilâ ehli Mekke fi vaşfi Sünenih* (*Risâletü Ebi Dâvûd ilâ ehli Mekke fi vaşfi Sünenih*, nşr. Muhammed Lutfî es-Sabbâğ, Beyrut 1394) adını verdiği mektubunda eserinin özelliklerini anlatmıştır. Buna göre Ebü Dâvûd *es-Sünen*'de bildiği hadislerin en sahihlerini bir araya getirmiş, ancak bunlardan iki ayrı sahih senedle rivayet edilen, fakat birinin isnadı daha kuvvetli, diğerinin râvisi hıfz yönünden daha güçlü olduğunda çoğu zaman hıfzı kuvvetli olanı tercih etmiş, bir babda birçok sahih hadis bulunsa bile o baba sadece bir veya iki hadis almış, bir hadisin farklı rivayetlerinde önemli bilgiler varsa o rivayetleri farklı senedlerle zikretmiş, hadisleri genellikle kısaltmış ve uzun hadislerin sadece konuyla ilgili kısmını yazmış, muhaddislerin terkinde ittifa ettiği râvilerin rivayetlerine yer vermemiştir. Hadisleri titiz bir çalışmayla derleyen Ebü Dâvûd, sahih isnadla rivayet edilen her rivayeti eserine aldığı kanaatıyla Resûlullah'ın sünneti konusunda sadece bu eserle yetinilebileceğini belirtmiştir. Bir konuda müsned rivayet bulunmadığı için münker veya çok zayıf rivayetleri eserine alma gereğini duyduğunda bu duruma işaret etmiş, üzerinde herhangi bir değerlendirmeye yapmadığı rivayetlerin delil olarak kullanılabileceğini söylemiştir. *es-Sünen*'e yalnız ahkâm hadislerini alıp zühde ve faziletli amellere dair rivayetlere yer vermediğini, kitabındaki 4800 hadisten 600 kadarının mürsel olduğunu ifade etmiştir. Ebü Dâvûd'un *el-Merâsîl* adlı eserindeki rivayetlerin 600'e yakın olması, ayrıca *el-*

Merâsîl'in *es-Sünen*'in bazı nüshalarının sonunda bulunması (Köprülü Ktp., nr. 363), yine *es-Sünen*'in bazı nüshalarında "Hâzâ âhirü'l-merâsîl min *Kitâbi's-Sünen*" kaydının görülmesi *el-Merâsîl*'in *es-Sünen*'in tekmiyesi olduğunu göstermektedir (bk. *el-MERÂSİL*).

es-Sünen'deki rivayetlerin yarısından fazlası hem Buhârî hem Müslim'in veya sadece bunlardan birinin rivayet ettiği hadislerle ceyyid kabul edilen, isnadı sâlih olan, iki veya daha fazla leyyin tarikten geldiği için makbul sayılan, ayrıca râvisinin hâfıza zayıflığı yüzünden isnadı zayıf kabul edilen (Ebü Dâvûd bu tür hadisler hakkında genellikle bir değerlendirme yapmaz) ve râvisi çok zayıf olan hadislerden meydana gelir. İsnadı zayıf sayılan ve râvisinin zayıf olduğu açıkça görülen hadisleri eserine almakta sakınca görmeyen Ebü Dâvûd bu tür hadislerin zayıflığını genellikle açıklamıştır. Onun asıl amacı fakihlerin delil olarak kullandığı ahkâm hadislerini bir araya getirmektir. Aşırı derecede zayıf sayılmayan rivayetleri re'y ve kıyasa tercih ettiği için bu tür hadislerin kabulünde farklı bir ölçü uygulamıştır. *es-Sünen*'deki rivayetler genellikle hasen kabul edilmiş, ahkâm hadislerinin başarıyla derlendiği eser *Kütüb-i Sitte*'nin üçüncü kitabı kabul edilmiştir (M. Reşâd Halife, s. 162). Wensick'in *el-Mu'cemü'l-müfhe-res*'teki sayımına göre *es-Sünen*'de kırk kitap, 1889 bab ve 4800 hadis bulunmaktadır. Muhtelif neşirlere göre ise bu sayılar değişmektedir (meselâ Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd neşrinde otuz beş kitap, 1871 bab ve 5274 hadis, Muhammed Avvâme neşrinde otuz altı kitap, 1850 bab ve 5232 hadis bulunmaktadır). "Kitâbü'l-Luḳaḳa" ve "Kitâbü'l-Mehd"de olduğu gibi bazı bablarda isim görülmemekte, bazı bablarda ise bir başlık açılmakla birlikte bab adı zikredilmemektedir. *es-Sünen*'i Ebü Dâvûd'dan rivayet eden talebelerinden biri onu hocasından yirmi yıl boyunca birkaç defa (Zehebî, XV, 307) ve Ebü Dâvûd'un vefatından önce dinleyen Ebü Ali Muhammed b. Ahmed b. Amr el-Lü'lü'dür. İbn Dâse diye anılan diğer talebesi Ebü Bekir Muhammed b. Bekir b. Muhammed el-Basrî eseri hocasından son şekliyle tam olarak dinleyen râvi olarak bilinmektedir (a.g.e., XV, 538). *es-Sünen*'in tanınmış râvileri arasında süfi muhaddis Ebü Saîd İbnü'l-A'râbî de bulunmaktadır.

es-Sünen Leknev'de (1840, 1877, 1305, I-II, 1318, Ebü'l-Hasenât Muhammed el-Fencânî'nin şerhiyle birlikte), Delhi'de

(1271-1272, I-II, 1283, bazı açıklamalarla birlikte, 1890, bazı açıklamalarla birlikte), Kahire'de (I-II, 1279-1280 [Şahîhu Süneni'l-Muştafa adıyla], 1292, 1310; Muhammed b. Abdülbâki ez-Zürkânî'nin Şerhu'l-Muvaţta'nın kenarında; nşr. Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd, I-IV, 1348, 1354, 1369/1950; nşr. Ahmed Sa'd Ali, I-II, 1371/1952), Haydarâbâd'da (1321), Beyrut'ta (1403/1983; nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût, I-III, 1409/1988; nşr. Muhammed Avvâme, I-V, 1419/1998 [İbn Hacer el-Askalânî nüshasını esas alarak]; nşr. Heysem b. Nizâr Temîm, 1999), Humus'ta (nşr. İzzet Ubeyd – Âdil es-Seyyid, 1388/1969, 1394/1974; nşr. Muhammed Ali es-Seyyid, I-V, 1979) ve Riyad'da (nşr. Nâsirüddin el-Elbânî, ts.; Mevsû'atü'l-İhadîşî's-Şerîf el-Kütübü's-Sitte içinde, 2000, s. 1221-1626) yayımlanmıştır. Cem'iyetü'l-merkezi'l-İslâmî eserin kırk iki kitap, 1885 bab ve 5276 hadisten meydana gelen bir neşrini gerçekleştirmiştir (I-II, Liechtenstein 1421/2000).

es-Sünen'in en önemli şerhleri şunlardır: Hattâbî'nin *Me'âlimü's-sünen*'i, genellikle hadislerde geçen nâdir kelimelerin ve hadisin mânasının açıklandığı, ihtiva ettiği fikhî sonuçların belirtildiği bir çalışma olup eser aynı zamanda ilk hadis şerhi olarak bilinmektedir. Nüshalarının önemli bir kısmı İstanbul'daki kütüphanelerde kayıtlı olan eserin belli başlı baskıları şunlardır: nşr. Muhammed Râgıb et-Tabbâh, I-IV, Halep 1339-1343, 1932-1934; nşr. İzzet Ubeyd ed-De'âs – Âdil es-Seyyid, I-V, Humus 1389-1394/1969-1974; nşr. Ahmed Muhammed Şâkir – Muhammed Hâmid el-Fıkî, I-VIII, Kahire 1367-1369 (Münzirî'nin *Muhtaşaru Süneni Ebî Dâvûd*'u ve İbn Kayyim el-Cevziyye'nin *Tehezîb*'iyle birlikte). Eseri İbn Hilâl el-Makdisî'nin *Ucâletü'l-âlim min Kitâbi'l-Me'âlim* adıyla ihtisar ettiği belirtilmektedir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1005). İbnü'l-İrâkî'nin *Şerhu Süneni Ebî Dâvûd*'u yedi cilt olmakla birlikte eserde ancak sehiv secdesi bahsine kadar olan kısım şerhedilmiştir. Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki başı ve sonu eksik iki nüsha (Cârullah Efendi, nr. 316, 131 varak; nr. 318, 79 varak) muhtemelen bu tamamlanamamış çalışmadır. Ömer b. Reslân el-Bulkinî'ye ait şerhin beş ciltlik nüshası Medine'de Mahmûdiye Kütüphanesi'ndedir (nr. 74). Ahmed b. Hüseyin er-Remlî şerhinin muhtelif nüshaları Türkiye'deki kütüphanelerde bulunmaktadır (Sezgin, I, 151). Süyütfî'nin *Mirkatü's-şu'ûd ilâ Süneni Ebî Dâvûd*'unu (nüshaları için bk. a.g.e., I, 151) Dimnâtî *Derecâtü Mirkatî's-şu'ûd ilâ*

Süneni Ebî Dâvûd adıyla ihtisar etmiştir (Kahire 1298). Hindistanlı hadis ve fıkıh âlimi Azîmâbâdî'nin *'Avnü'l-ma'bûd*'u es-Sünen'in önemli şerhlerinden biridir. Azîmâbâdî, es-Sünen'i oldukça geniş bir şekilde şerhetmek amacıyla *Gâyetü'l-mağşûd* adlı bir eser kaleme almaya başlamış, daha sonra bu çalışmasını bitiremeyeceğini düşünerek onu *'Avnü'l-ma'bûd* adıyla ihtisar etmiştir. Bu eserin başka müelliflere ait olduğu konusundaki tereddütler yersizdir (bk. AZİMÂBÂDÎ). *'Avnü'l-ma'bûd*, es-Sünen'in on bir nüshası esas alınarak dört cilt halinde neşredilmiş (Delhi 1322), ayrıca dört büyük cilt olarak (Delhi 1918-1923) ve Abdurrahman Muhammed Osman tarafından on dört cilt halinde (Medine-Kahire 1388-1389/1968-1969) yayımlanmıştır. Hindistanlı hadis âlimi Halîl Ahmed Sehârenpûrî'nin Hanefî mezhebi görüşleri doğrultusunda kaleme aldığı ve maksadı açıklayacak kadar bir şerhle yetindiği *Bezlü'l-mechûd*'u Bedreddin el-Aynî'nin *'Umdetü'l-kârî* ve Ali el-Kârî'nin *Mirkatü'l-mefâtih*'i gibi eserlerden faydalanılarak yazılmıştır. Müellif es-Sünen'in nüsha farklarına işaret etmiş, senedsiz zikredilen hadislerin kaynaklarını göstermeye çalışmış, râvileri kısaca değerlendiren Ebû Dâvûd'un bu konudaki görüşlerine öncelik tanımıştır. Muhammed Zekeriyâ Kandelevî'nin ta'likleriyle yirmi cilt halinde yayımlanan eserin ilk altı cildi Leknev'de, diğer ciltleri Kahire'de neşredilmiş (1393/1973), eseri ayrıca Takıyyüddin en-Nedvî yayımlamıştır (I-XIV, Beyrut 2006). Mahmûd Muhammed Hattâb es-Sübki, dört mezhebin görüşlerine yer vererek kaleme aldığı *el-Menhelü'l-'azbi'l-mevrûd*'u ancak "Kitâbü'l-İcc" a kadar yazabilmiş (I-X, Kahire 1351), eseri tamamlamak isteyen oğlu Emîn Mahmûd Hattâb bu çalışmaya *Fethü'l-meliki'l-ma'bûd tekmliletü'l-Menheli'l-'azbi'l-mevrûd* adıyla dört cilt daha ilâve etmişse de (Kahire 1375-1383/1955-1963) şerhi bitirememiştir. Mustafa Ali el-Beyyûmî eserin *Miftâhu'l-Menheli'l-'azbi'l-mevrûd* adlı bir fihristini hazırlamıştır (Riyad 1356, 1394/1974). Muhammed b. Abdülhâdî es-Sindî'nin *Fethü'l-vedûd 'alâ Süneni Ebî Dâvûd* adlı şerhinin pek çok nüshası mevcuttur (Sezgin, I, 294).

Eser hakkında bazı âlimlerin yarım kalmış çalışmaları bulunmaktadır. Bunlardan Nevevî'nin, "Kitâbü'l-Vuđû"un bir kısmına kadar olan hadisleri ihtiva eden *el-İcâz fi şerhi Süneni Ebî Dâvûd*'unun bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır

(Hekimoğlu Ali Paşa, nr. 200). Ayrıca Mes'ûd b. Ahmed el-Hârisî ve Moğultay b. Kılıç'ın *Şerhu Süneni Ebî Dâvûd* adlı çalışmaları, İbn Hilâl el-Makdisî'nin *İntihâ'ü's-senen ve'ktifâ'ü's-Sünen*'i (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1006), Bedreddin el-Aynî'nin *Şerhu Süneni Ebî Dâvûd*'u (eserin müellif hattıyla olan nüshasının iki cildi Dârü'l-kütübü'l-Misriyye'de bulunmaktadır [nr. 286]) zikredilebilir. İbnü'l-Mülakkın da es-Sünen'in *Şahîhayn* üzerine olan zevâidini iki cilt halinde şerhetmiştir (a.g.e., II, 1005).

es-Sünen'le ilgili ihtisar, tashih vb. çalışmalar da yapılmıştır. Münzirî, *Muhtaşaru Süneni Ebî Dâvûd (el-Müctebâ fel-Müctenâ) mine's-Sünen* adlı kitabını *Sünenü Ebî Dâvûd*'un Lü'lûi nüshasını esas alarak yazmış, hadislerin *Kütüb-i Sitte*'de bulunduğu yerleri göstermiş, rivayetlerin sağlamlık derecesini belirtmiştir (nşr. Ahmed Muhammed Şâkir – Muhammed Hâmid el-Fıkî, Hattâbî'nin *Me'âlimü's-Sünen* ve İbn Kayyim el-Cevziyye'nin *Tehezîb*'i ile birlikte, I-VIII, Kahire 1367-1369). Münzirî ayrıca es-Sünen'de gördüğü bazı hataları *Şerhu's-Sünen (Hâşiyetü's-Sünen)* adlı küçük hacimli çalışmasında tashih etmiş (nşr. Telattuf Hüseyin el-Azîm, Delhi, ts., taşbaskı) ve *Kitâbü'l-'İddi'l-mevrûd fi havâşî Süneni Ebî Dâvûd* adlı bir de hâşiye kaleme almıştır (Süleymaniye Ktp., Reîsülküttâb Mustafa Efendi, nr. 130). İbn Kayyim el-Cevziyye'nin bazı hadisler üzerinde açıklamaları yaptığı *Tehezîb* üzerinde zikredilmelidir (Delhi 1891; nşr. Ahmed Muhammed Şâkir – Muhammed Hâmid el-Fıkî, I-VIII, Kahire 1367-1369, Münzirî'nin anılan *Muhtaşaru*' ve Hattâbî'nin *Me'âlimü's-Sünen*'i ile birlikte). Mahmûd Hasan Diyübendî, *Taşhîhu Ebî Dâvûd* adlı eserinde *Sünenü Ebî Dâvûd*'un matbu ve yazma nüshalarını inceleyerek sağlam bir nüsha meydana getirmiştir (Delhi 1318/1900). Nâsirüddin el-Elbânî es-Sünen'deki rivayetleri sahih ve zayıf olarak iki kısma ayırmış, bunları *Şahîhu Süneni Ebî Dâvûd* (I-III, Riyad 1989) ve *Zâ'ifü Süneni Ebî Dâvûd* (Beyrut 1991) adıyla yayımlamıştır. es-Sünen hakkında Kâsım b. Asbağ ile İbn Mencüye birer müstahrec kaleme almış, Hüseyin Kayapınar ile Necatî Yeniel eseri Türkçe'ye çevirip şerhetmişlerdir (I-XV, İstanbul 1987-2000). Muhammed Sabrân Efendi el-Endonîsî, *el-Metrûkûn ve'l-ma'hûlûn ve merviyâtühüm fi Süneni Ebî Dâvûd es-Sicistânî* adıyla bir yüksek lisans tezi hazırla-

miştir (Mekke 1396). *es-Sünen*'in nüshaları üzerine Robson'un kaleme aldığı "The Transmission of Abu Dawud's Sunan" adlı makaleyi (*BSOAS*, XIV [1952], s. 579-588) Talat Koçyiğit Türkçe'ye çevirmiştir (*AÜİFD*, V/4 [1956], s. 173-182).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Dâvûd, *es-Sünen* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), neşredenin girişi, I, 3-16; a.e.: *Süneni Ebi Dâvûd Terceme ve Şerhi* (trc. Hüseyin Kayapınar – Necati Akdeniz), İstanbul 1987, İsmail L. Çakan'ın Mukaddime'si, I, s. XXX-LVI; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IX, 55-58; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XV, 307-308, 538-539; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1004-1006; Siddîk Hasan Han, *el-Hıttâ fi zikri's-şihâhi's-sitte*, Beyrut 1405/1985, s. 211-218; Sezgin, *GAS* (Ar.), I, 150-152, 294; M. Reşâd Halîfe, *Medresetü'l-hadis fi Mısır*, Kahire 1403/1983, s. 154-163; Sâlih Yûsuf Ma'tûk, *Bedrûddîn el-Aynî ve eşeruhü fi 'ilmi'l-hadis*, Beyrut 1407/1987, s. 184-193; Muhammed b. Lutfî es-Sabbâğ, *Ebû Dâvûd hayâtühü ve Sünenüh*, Beyrut-Dimaşk 1405/1985; İsmail L. Çakan, *Hadis Edebiyatı*, İstanbul 1989, s. 77-86, 162-164; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 3-4, 22, 29-30; Abdülhamit Birşik, "Mahmûd Hasan Diyübendî", *DİA*, XXVII, 367.

M. YAŞAR KANDEMİR

es-SÜNEN

(السنن)

Nesâî'nin
(ö. 303/915)

Kütüb-i Sitte'ye dahil olan eseri.

el-Müctebâ diye bilinen eser güvenilir hadis kitaplarından biridir. Nesâî *es-Sünenü'l-kübrâ* adını verdiği, seksen iki kitap ve 11.770 hadisten meydana gelen eserini Remle emîrine takdim etmiş, emîr bu hacimli çalışmadaki bütün hadislerin sahih olmadığını öğrenince Nesâî'den sahih hadisleri ayrı bir kitapta toplamasını istemiş, o da *es-Sünenü'l-kübrâ*'da isnadını tenkit ettiği hadisleri ayıklayarak elli bir kitap, 2538 bab ve 5758 (5761) hadisten ibaret ikinci bir çalışma yapmış ve ahkâma dair hadisleri bir araya getirdiği esere "seçilmiş hadisler" anlamında *el-Müctebâ* (*el-Müctenâ*) adını vermiştir. Ayrıca *es-Sünenü's-şuğrâ* olarak da anılan bu eserde ahkâm hadisleri dışında sadece iman konusundaki rivayetlere yer verilmiştir. *es-Sünen*'deki hadislerin seçiminde Buhârî ve Müslim'in metodunu dikkate alan müellif aynı konudaki hadislerin bir yerde toplanmasına ve çeşitli senedlerle zikredilmesine özen göstermiş, gerektiğinde hadisleri çeşitli konularda tekrarlamış, hadisler arasındaki rivayet farklarını belirtmeye önem vermiş, yer yer hadislerden fikhî hükümler çıkarıp fakihlerin görüş ve

fetvalarını zikretmiş, hadislerdeki rivayet kusurlarını da göstermeye çalışmıştır. Râvi tenkidindeki titizliği ve Buhârî ile Müslim'in güvenilir kabul ettiği bazı râvileri eleştirmesi sebebiyle onun hadis kabulündeki şartlarının Buhârî ve Müslim'den daha ileri derece olduğu söylenmiş, sünenlerin en az sayıda zayıf hadis ihtiva edeni olduğu için *Kütüb-i Sitte* sıralamasında *Şahîhayn*'dan sonra üçüncü sırada gelmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Nesâî'nin hadis münekkittlerinin terkinde ittifak etmedikleri râvilerin rivayetlerini eserine alması, *el-Müctebâ*'nın *Şahîhayn* ile mukayese edilemeyeceğini göstermektedir. *es-Sünen* hakkındaki görüşler Nesâî'nin de kendine has bir sıhhat anlayışı olduğunu, rivayetleri ve râvileri buna göre değerlendirdiğini ve güvenilir bulduğu hadisleri eserine aldığını ortaya koymaktadır. *Kütüb-i Sitte*'ye dahil sünenlerin râvileri arasında en son vefat eden Nesâî olduğu için onun en âlî rivayetleri rubâî (dört râvili), en nâzil rivayetleri ise kendisinin belirttiği gibi uşârîdir (on râvili; bk. "İftitâh", 69). İbnü's-Seken, kendisinden bazı hadis kitaplarını tavsiye etmesi istendiği zaman Buhârî ve Müslim'in *el-Câmi'u's-şahîh*'leri ile Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin *es-Sünen*'lerini güvenilir bulduğunu belirtmiştir (Mizzî, I, 168). *es-Sünen*'in en önemli râvisi talebeleri içinde Nesâî'den çokça faydalandığı için "sâhibü'n-Nesâî" diye anılan İbnü's-Sünnî'dir. Zehebî, *es-Sünenü'l-kübrâ*'yı *el-Müctebâ* adıyla onun ihtisar ettiği ileri sürmüştü. Dehâvî bu görüşe katılmamıştır. Nesâî'nin oğlu Abdülkerîm ile Velîd diye tanınan zâhid Ebû Bekir Muhammed b. Kâsım el-Misrî de eseri rivayet edenler arasındadır.

es-Sünen Delhi'de (1256, taş baskısı; I-II, 1281, 1315, 1316, 1325), Kanpûr'da (1265, 1312), Leknev'de (1869), Bulak'ta (1276), Kahire'de (I-VIII, 1312; Süyûtî'nin şerhi ve Muhammed b. Abdülhâdî es-Sindî'nin hâşiyesiyle birlikte, Hasan Muhammed el-Mes'ûdî'nin kontrolünde, I-VIII, 1348/1930), Bombay'da (nşr. Abdüssamed Şerefeddin, 1392), Beyrut'ta (nşr. Abdülfettâh Ebû Gude, I-IX, 1406, 1409, kitapları, babları ve hadisleri numaralanıp çok yönlü fihristleri yapılmak suretiyle Süyûtî ve Sindî'nin hâşiyeleriyle birlikte) ve Riyad'da (*Mevsû'atü'l-hadisî's-şerîf el-Kütübü's-Sitte* [2000], s. 2085-2472) yayımlanmıştır. Liechtenstein'de bulunan Cem'iyetü'l-merkezi'l-İslâmî eserin elli iki kitap, 2538 bab ve 5776 hadisten meydana gelen farklı tertipte titiz bir neşrini gerçekleştirmiştir (I-II, 1421/2000). *es-Sünen*'i Ahmed Muhtar Büyü-

çnar, Ahmet Tekin, Ömer Faruk Harman ve Yaşar Erol Türkçe'ye tercüme etmiştir (I-VIII, İstanbul 1981). Eserin 255 (869) tarihli bir yazması Şam'da Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'dedir. J. Robson *es-Sünen*'in nüshaları üzerine bir makale kaleme almıştır ("The Transmission of Nasa'i's 'Sunan'", *JSS*, I, 1956, s. 38-59).

Eser üzerinde muhtelif şerhler yazılmış olup yakın zamana kadar bunların en meşhuru ve en çok istifade edileni Süyûtî'nin *Zehrü'r-rubâ' ale'l-Müctebâ'si* idiye de Muhammed b. Abdülhâdî es-Sindî'nin 1894 yılında tamamladığı *Hâşiyeye*, Süyûtî'nin şerhinden daha kapsamlıdır. Bu şerh ve hâşiyeye *es-Sünen*'le birlikte Kahire'de (I-II, 1312, 1348; I-IV, 1932; I-VIII, 1964), Kanpûr'da (1848, 1882), Delhi'de (1272, 1281) ve Lahor'da (nşr. Muhammed Atâullah el-Fücyânî, I-IV, 1376) pek çok defa basılmıştır. Dimnâtî, *Zehrü'r-rubâ'ı 'Arfü Zehrü'r-rubâ' ale'l-Müctebâ* adıyla ihtisar etmiştir (Kahire 1299). İbnü'n-Nî'me diye bilinen Endülüslü hadis hafızı ve müfessir Ebû'l-Hasan Ali b. Abdullah b. Halef'in on cilt olduğu söylenen (Zirikîlî, IV, 304) *el-İm'ân fi şerhi Süneni (Muşannefi)'n-Nesâ'î Ebi 'Abdirrahmân* adlı şerhinin günümüze ulaşmış olmadığı, ayrıca bu eserin *el-Müctebâ* ve *es-Sünenü'l-kübrâ*'dan hangisine dair olduğu bilinmemektedir. Abdurrahman b. Ahmed el-Behkellî'nin *Teyşürü'l-yüsrâ şerhu'l-Müctebâ mine's-Süneni'l-kübrâ* adlı bir çalışması vardır (I-IV, San'a, el-Mektebetü'l-Garbiyye bi'l-Câmiî'l-kebîr, nr. 54-58). Muhammed Muhtâr b. Muhammed b. Ahmed eş-Şinkitî'nin *Şürûku envâri'l-mineni'l-kübrâ el-ilâhiyye bi-keşfi esrâri's-Süneni's-şuğrâ en-Nesâ'îyye* adını verdiği *Şerhu Süneni'n-Nesâ'î'sinde* (I-III, Kahire 1410/1989) hadislerin râvileri hakkında bilgi verilmekte, hadisi tahrîc eden musannifleri zikredilmekte ve hadisten elde edilen hükümlerle âlimlerin hadis hakkındaki değerlendirmelerine yer verilmektedir. *es-Sünen*'in en geniş şerhi, Muhammed b. Ali b. Âdem el-İtyûbî el-Vellevî'nin *Zahîretü'l-ukbâ fi şerhi'l-Müctebâ* adını verdiği *Şerhu Süneni'n-Nesâ'î'sidir* (I-XLII, Mekke 1428/2007, son iki cildi fihrist). Müellif hadislerin râvileri, lafızları ve mânaları hakkında açıklamalar yapmıştır. *es-Sünen*'i Vahîdüzzaman Han'ın *Ravzu'r-rubâ'an tercemeti'l-Müctebâ* adıyla şerhettiği ve eserin Lahor'da Hintçe tercümesiyle birlikte yayımlandığı söylenmektedir. Eser üzerindeki diğer çalışmalar arasında